

სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო

19 აპრილი 2024

N 208/ს

ბ რ ძ ა ნ ე ბ ა

საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი დანართის - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიშსა და სტრატეგიული დოკუმენტის პროექტზე რეკომენდაციების გაცემის შესახებ

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ რეკომენდაციების მიღების მიზნით, 2023 წლის 20 ოქტომბერს, სააგენტოში წარმოადგინა საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკის დოკუმენტი, მისი დანართი - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა, სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიში და არატექნიკური რეზიუმე, ასევე წარმოდგენილ იქნა ენერგეტიკული და ენერგოსატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის ნუსხა, რომელზეც გარემოსდაცვითი შეფასების სფეროში გაცემულია შესაბამისი ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი და რუკა. ასევე წარმოდგენილ იქნა დაგეგმილი ღონისძიებების განხორციელების კუთხით არსებული ვითარება, განხორციელების სტატუსის მითითებით.

სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიში, სტრატეგიული დოკუმენტის პროექტი და თანდართული დოკუმენტაცია, ასევე საჯარო განხილვის შესახებ განცხადებები „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის“ შესაბამისად გადაეგზავნა სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრს, რომელმაც უზრუნველყო აღნიშნული დოკუმენტების გარემოსდაცვით საინფორმაციო პორტალზე განთავსება (ელ. ბმული <https://ei.gov.ge/ka/info/ce31e2ef-816e-44dc-9171-dd06a8f52db4>). ცენტრის მიერ აღნიშნული დოკუმენტები ასევე გადაეგზავნა მუნიციპალიტეტების მერიებს, საინფორმაციო დაფებსა და ოფიციალურ ვებგვერდებზე განთავსების მიზნით. დოკუმენტაცია ასევე განთავსდა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ოფიციალურ ვებგვერდზე (<http://www.moesd.gov.ge/index.php?page=projects&s=49>).

„საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი დანართის - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიშსა და სტრატეგიული დოკუმენტის პროექტზე ექსპერტიზის ჩატარების მიზნით“ სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს უფროსის 2023 წლის 27 ოქტომბერის №589/ს ბრძანებით შეიქმნა საექსპერტო კომისია.

ადმინისტრაციული წარმოების პროცესში, სააგენტოს მოთხოვნით (N21/2215; 01.03.2024) ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს აღნიშნულ პროექტთან დაკავშირებით დაევალა დამატებითი ინფორმაციის წარმოდგენა. სამინისტროს მიერ 2024 წლის 22 მარტის N15/1856 განცხადებით წარმოდგენილ იქნა აღნიშნული ინფორმაცია, რაც ასევე განხილულ იქნა საექსპერტო კომისიის მიერ. დამატებით წარმოდგენილი დოკუმენტაცია ასევე განთავსდა გარემოსდაცვით საინფორმაციო პორტალზე და ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ოფიციალურ ვებგვერდზე, ასევე საზოგადოებას განესაზღვრა ვადა შენიშვნებისა და მოსაზრებების წარმოდგენის მიზნით.

საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი დანართის - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების სკოპინგის განცხადებაზე სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს 2023 წლის 9 თებერვლის №72/ს ბრძანებით გაიცა სკოპინგის დასკვნა.

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მიერ წარმოდგენილი, საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკის დოკუმენტი მომზადებულია „ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად და ენერგეტიკული გაერთიანების სამდივნოს სახელმძღვანელო მითითებებით. პოლიტიკის დოკუმენტი განსაზღვრავს 2030 წლამდე დარგის განვითარების ხედვას, გზებს, პრიორიტეტებს, სტრატეგიულ მიმართულებებსა და ღონისძიებებს, აგრეთვე მოიცავს ხედვას 2050 წლამდე პერიოდისათვის.

საქართველოს ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა (NECP) ქვეყნის ენერგეტიკული პოლიტიკის ნაწილია და ემყარება ქვეყნის მიერ ენერგეტიკული პოლიტიკით 2030 წლისთვის მისაღწევ მიზნებს, მათ შორის: განახლებადი ენერჯის წილის გაზრდა (სამიზნე 27,4% 2030 წლისთვის), ენერგოეფექტურობა, ენერგოუსაფრთხოება, ენერგეტიკული სიღარიბის შემცირება და სათბურის აირების ემისიების შემცირება.

საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკის უმთავრეს მიზანს წარმოადგენს ენერგეტიკული უსაფრთხოების ამაღლება. მისი სახელმძღვანელო პრინციპებია: ჯანსაღი კონკურენციის დანერგვა და დამოუკიდებელი რეგულირების უზრუნველყოფა, სექტორის ეფექტიანობის ამაღლება, მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფა, პარტნიორული ურთიერთობებისთვის გახსნილობა დაინტერესებულ მხარეებთან, გამჭვირვალობა და კარგი მმართველობა, ენერგეტიკაში ევროკავშირის სტანდარტებისა და საერთაშორისო მიღებული პრაქტიკის დანერგვა. დოკუმენტის თანახმად, სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებებია:

- გარემოზე ზემოქმედების შემცირება, რაც მოიცავს კლიმატის ცვლილების შერბილებას და ადაპტაციას, ასევე განახლებადი ენერჯის რესურსების ათვისებას;
- ენერგეტიკული უსაფრთხოება, რაც დოკუმენტის თანახმად, მიიღწევა მიწოდების რისკებისა და გარე დამოკიდებულების შემცირებით, ენერგორესურსების, მიწოდების წყაროებისა და მარშრუტების დივერსიფიკაციით და ენერგოსისტემების მედეგობის ამაღლებით. აღნიშნული მჭიდროდ არის დაკავშირებული ენერგოეფექტიანობის ამაღლებასთან, ადგილობრივი წიაღისეული და განახლებადი ენერჯის წყაროების განვითარებასთან, სტრატეგიული რეზერვების, ენერგოსისტემის მოქნილობისა და ენერგობაზრების განვითარებასთან;
- ენერგეტიკული ბაზრის რეფორმა;
- კვლევა, ინოვაციური და ტექნოლოგიური განვითარება;
- ენერგოეფექტურობა.

საქართველოს ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა განსაზღვრავს სამიზნე მაჩვენებლებს: განახლებადი ენერჯის, ენერგოეფექტურობის, სათბურის აირების ემისიისათვის მინიმუმ 2030 წლამდე და 2050 წლამდე ხედვით. NECP-ში განხილულია ევროკავშირისა და ენერგეტიკული გაერთიანების მიერ განსაზღვრული ხუთი ძირითადი მიმართულება:

- **მიმართულება 1: დეკარბონიზაცია, რომელიც თავის მხრივ შედგება ორი ელემენტისგან: სათბურის აირები (ემისიები და ამ ემისიების შემცირება) და განახლებადი ენერჯის წყაროები;**
- **მიმართულება 2: ენერგოეფექტურობა;**
- **მიმართულება 3: ენერგეტიკული უსაფრთხოება;**
- **მიმართულება 4: შიდა ენერგობაზარი;**
- **მიმართულება 5: კვლევები, ინოვაციები და კონკურენტუნარიანობა.**

NECP-ი თანახმად, 2030 წლისთვის მისაღწევ მიზნებთან ერთად, რომელიც მოიცავს სათბურის აირების ემისიის შემცირებას, განახლებადი წყაროებიდან ენერჯის გენერაციის ზრდას, ენერგოეფექტურობის წახალისებასა და ენერგეტიკული სისტემების ურთიერთდაკავშირების გაძლიერებას, როგორც ქვეყნის

შიგნით, ასევე მეზობელ ქვეყნებთან, 2030 წლისთვის ისახავს ასევე შემდეგი სამიზნე მაჩვენებლების მიღწევას:

- იმპორტირებული ელექტროენერჯის (რომელიც გულისხმობს იმპორტირებული ელექტროენერჯის და თბოენერჯის ჯამს) წილი ელექტროენერჯის ჯამურ მოხმარებაში 30%-დან (2016-2019 წლების საშუალო) 15%-მდე (2030 წლის სამიზნე მაჩვენებელი) უნდა შემცირდეს;
- 2030 წლისთვის ენერჯის მთლიან საბოლოო მოხმარებაში განახლებადი ენერჯის წილმა 27.4% უნდა შეადგინოს;
- შენობების სექტორში 2025 წლიდან საბოლოო ენერჯის მოხმარება კვადრატულ მეტრზე სრულად გამთბარ საცხოვრებელ შენობებში დაახლოებით 45%-ით უნდა შემცირდეს, ხოლო კომერციულ და საზოგადოებრივ შენობებში - 33%-ით;
- 2030 წლისთვის ქვეყნის მთლიან ავტოპარკში ჰიბრიდული მანქანების წილი 40%- მდე უნდა გაიზარდოს, ხოლო ელექტრომობილების წილი - 10%-მდე;
- 2025 წლიდან მხოლოდ ენერგეტიკულად ეფექტიანი გათბობა-გაგრილების სისტემები და ნათურები უნდა იყოს ხელმისაწვდომი.

სგშ-ის ანგარიში მოიცავს ინფორმაციას, როგორც დამგეგმავი ორგანოს შესახებ, ასევე სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასებით გათვალისწინებული პროცედურებისა და დოკუმენტით განსაზღვრული ღონისძიებების თაობაზე. სგშ-ის ანგარიშში განხილულია საქართველოს ენერგეტიკის სექტორი, სტრატეგიული დოკუმენტის მომზადების საფუძველი და მიზნები, განხორციელების გეოგრაფიული არეალი, ალტერნატივები და სტრატეგიული დოკუმენტის სხვა სტრატეგიულ დოკუმენტებთან მიმართება.

წარმოდგენილი დოკუმენტაციის თანახმად, ალტერნატივების კალკულაციებში გამოყენებულია ყველა ალტერნატიული კომბინაცია, მათ შორის საუკეთესო ვარიანტები კი წარმოდგენილია დოკუმენტში ალტერნატიულ სცენარებად. სგშ-ის ანგარიშში განხილულია ოთხი ალტერნატიული სცენარი:

- **ი.წ. „ბიზნესის ტრადიციული გზით განვითარების“ (BAU) სცენარი;**

BAU სცენარი გულისხმობს, რომ საქართველოს სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკის მიზნების მისაღწევად არ განხორციელდება არანაირი ღონისძიება. დოკუმენტის თანახმად, BAU სცენარი ვერ უზრუნველყოფს საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკის მიზნების მიღწევას.

- **ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის (NECP) სცენარი;**

NECP-ის სცენარი მოიცავს ღონისძიებების ერთობლიობას, რომლითაც მიიღწევა სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკის დოკუმენტით განსაზღვრული მიზნები, მათ შორის განახლებადი ენერჯის წილის გაზრდა, ენერგოეფექტურობა, ენერგოუსაფრთხოება, ენერგეტიკული სიღარიბის შემცირება და სათბურის აირების ემისიების შემცირება.

- **ქარის ენერჯის გაზრდილი გამოყენება ელექტროენერჯის წარმოებაში;**

მოცემული სცენარი გულისხმობს, მარეგულირებელი ჰიდროელექტროსადგურების დადგმული სიმძლავრის (430 მგვტ და გენერაცია 1500 გვტ/სთ) გამომუშავებას, ანალოგიური პარამეტრების მქონე ქარის ელექტროსადგურების განვითარებით.

- **გაზზე მომუშავე თბოელექტროსადგურების გაზრდილი გამოყენება ელექტროენერჯის წარმოებისთვის.**

ქარის ენერჯის გაზრდილი გამოყენების სცენარის მსგავსად, აღნიშნული სცენარიც 430 მგვტ და 1500 გვტ/სთ გენერაციას მოისაზრებს, თბოელექტროსადგურების განვითარებით.

ოთხივე სცენარი მოიცავს ერთსა და იმავე სიმძლავრისა და გენერაციის ობიექტების ქსელში ინტეგრაციას, თუმცა ენერჯის სხვადასხვა წყაროების ათვისებით. სგშ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი ალტერნატივების

მიმოხილვისა და მოსაზრებების თანახმად, სტრატეგიულ დოკუმენტში მოცემულ მონაცემებსა და ინფორმაციაზე დაყრდნობით, **NECP-ის ღონისძიებების ერთობლიობა წარმოადგენს უპირატეს ალტერნატივას** საქართველოს სახელმწიფო ენერგეტიკული პოლიტიკის მიზნების შესასრულებლად, სტრატეგიული დოკუმენტით გათვალისწინებული მიზნებისა და მისი მიღწევის ვადების, მიმდინარე ენერგეტიკული პროექტების, ექსპლუატაციაში შესული ელექტროსადგურებისა და უახლოეს მომავალში ექსპლუატაციაში შესასვლელი ელექტროსადგურების გათვალისწინებით.

დამატებით წარმოდგენილი ინფორმაციის თანახმად, „არსებული ღონისძიებებით“ (WEM) სცენარი არის ჰიპოთეზური სცენარი, რომელთანაც ხდება NECP სცენარის შედარება. ის აჩვენებს თუ როგორ გაიზრდება ელექტროენერჯიაზე მოთხოვნა, თუ იქნება მხოლოდ არსებული ღონისძიებები (2020 წლამდე არსებულები) და არ გატარდება ახალი ღონისძიებები, რომლებიც შედის NECP სცენარში. შესაბამისად, „არსებული ღონისძიებებით“ (WEM) სცენარის გენერაციის დადგმული სიმძლავრე არის ჰიპოთეტური, რადგან ის აჩვენებს, თუ რა ჰიდროსიმძლავრეა საჭირო (ასევე, თბოსადგურების სიმძლავრე), რომ გაზრდილი მოთხოვნა დაკმაყოფილდეს არსებული გზებით (ჰიდრო და თბო სადგურებით).

სააგენტოს წერილობითი შენიშვნა სხვა საკითხებთან ერთად ეხებოდა დასაბუთებული ინფორმაციის წარმოდგენას, თუ რატომ არ იქნა ცალკე ალტერნატივად განხილული მზის ენერჯის წარმოება ან/და მზისა და ქარის ენერჯის წარმოების კომბინირებული ალტერნატივა; ასევე, მოთხოვნილ იქნა შერჩეული ალტერნატივის გარემოსდაცვითი კუთხით დასაბუთება. სამინისტროს მიერ დამატებით წარმოდგენილი ინფორმაციის თანახმად, სტრატეგიულ დოკუმენტში განსაზღვრული ღონისძიებებით ქვეყნის ენერგეტიკული უსაფრთხოების მიზნების გარდა, მიიღწევა საქართველოს მიერ პარიზის შეთანხმებით ნაკისრი სათბური აირების ემისიების შემცირების ვალდებულების შესრულება (სათბური აირების ემისიის შემცირება 47%-ით 1990 წლის დონესთან შედარებით 2030 წლისთვის) და 2030 წლისთვის განახლებადი ენერჯის წილის ენერჯის საბოლოო მოხმარებაში 27,4%-მდე ზრდა. რაც ხაზს უსვამს იმას, რომ NECP მიაღწევს ენერგეტიკასთან დაკავშირებულ მიზნებს ისე, რომ პარალელურად შეესაბამებოდეს საქართველოს მიერ პარიზის შეთანხმებით ნაკისრ (გარემოსდაცვით) ვალდებულებებს. ამასთან, სამინისტროს განმარტებით, მზის ელექტროსადგურს გააჩნია მნიშვნელოვანი ნაკლოვანებები პირველ და მეორე ალტერნატიულ სცენარებთან შედარებით. ესენია არასტაბილური გენერაცია, რომელიც დღე-ღამესთან ერთად დამოკიდებულია სეზონსა და ამინდზე. გარდა ამისა, იგივე სიმძლავრის მისაღებად საჭიროა, რომ მნიშვნელოვანი ტერიტორია დაიფაროს მზის პანელებით, რაც უფრო მეტ ზეგავლენას მოახდენს გარემოზე ვიდრე პირველი ორი ალტერნატივა. აქედან გამომდინარე, ალტერნატიული სცენარის განხილვა მზის სადგურების გამოყენებით არ იქნა მიზანშეწონილად მიჩნეული. იგივე ეხება მზის და ქარის კომბინირებულ გენერაციასაც, რომელიც ასევე არასტაბილურია, ცვალებადია და ქსელის მდგრადობას ვერ უზრუნველყოფს.

სგშ-ის ანგარიშში განხილულია საქართველოში გარემოს მდგრადობისა და გარემოს დაცვის ზოგადი შეფასებები შემდეგი მიმართულებით: ჰაერი, წყალი, ნიადაგი, ბიომრავალფეროვნება, დაცული ტერიტორიები, ლანდშაფტი, კლიმატი, გეოლოგიური საფრთხეები, კულტურული მემკვიდრეობა, სოციალურ-ეკონომიკური გარემო და ჯანმრთელობა. ასევე განხილულია NECP-ის ხუთი ძირითადი მიმართულებით გათვალისწინებული ღონისძიებები და ამ ღონისძიებების განხორციელებით შესაძლო ზემოქმედება გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე, როგორც პირდაპირი, არაპირდაპირი და კუმულაციური ზემოქმედებები, ასევე ამ ზემოქმედებების წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებები.

სტრატეგიული დოკუმენტის განხორციელებით, გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე გამოვლენილი შესაძლო ზემოქმედებები დაიყო კატეგორიებად მათი სიმძიმის მიხედვით: ყველაზე მნიშვნელოვანი ზემოქმედებები; მნიშვნელოვანი ზემოქმედებები; არანაირი ან უმნიშვნელო ზემოქმედებები. სგშ-ის ანგარიშში ზემოქმედების კუთხით აქცენტი გაკეთებულია იმ პროექტებზე, რომლებმაც შესაძლოა ყველაზე მნიშვნელოვანი ან მნიშვნელოვანი ზემოქმედება მოახდინონ გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე.

საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკა და ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე განხორციელდება. შესაბამისად, ამ დოკუმენტების განხორციელებამ შესაძლოა გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე ზემოქმედება მთელი ქვეყნის მასშტაბით მოახდინოს. ყველაზე მნიშვნელოვანი უარყოფითი ზემოქმედებები მოსალოდნელია დეკარბონიზაციისა და ენერგეტიკული უსაფრთხოების მიმართულებებით განსაზღვრული ღონისძიებების განხორციელების შედეგად. მნიშვნელოვანი ზემოქმედებები დაკავშირებულია დეკარბონიზაციისა და ენერგოეფექტურობის მიმართულებებით განსაზღვრული ღონისძიებების განხორციელების შედეგად. უარყოფითი ზემოქმედებები არ იქნა გამოვლენილი, შიდა ენერგობაზრისა და კვლევების, ინოვაციებისა და კონკურენტუნარიანობის მიმართულებებით განსაზღვრული ღონისძიებების განხორციელების შედეგად. შესაბამისად, ამ მიმართულებების ფარგლებში გათვალისწინებული ღონისძიებები სგშ-ის ანგარიშში არ არის განხილული.

სგშ-ის ანგარიშის და NECP-ის თანახმად, **დეკარბონიზაციის მიმართულებით (მიმართულება 1), სათბურის აირების ემისიების შესამცირებლად** დასახულია ოთხი მიზანი: საწარმოო პროცესებიდან წარმოქმნილი ემისიების შემცირება (მიზანი 1.1); სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობებიდან წარმოქმნილი ემისიების შემცირება (მიზანი 1.2); ემისიების შემცირება/ნახშირორჟანგის შთანთქმის გაზრდა მიწათსარგებლობის, მიწათსარგებლობის ცვლილებების და სატყეო სექტორში (მიზანი 1.3); ნარჩენების სექტორში წარმოქმნილი ემისიების შემცირება (მიზანი 1.4).

NECP-ის ის ღონისძიებები, რომლებიც მიზანი 1.1 და 1.2-ის მიღწევას ემსახურება, ითვალისწინებს ისეთი პროექტების განხორციელებას, როგორცაა აზოტის მჟავას მწარმოებელი ქარხნების წარმოების ციკლიდან N2O ემისიების მოცილება ქალაქ რუსთავში (შპს „რუსთავის აზოტი“) და პირუტყვის საკვების შეცვლა მთელი ქვეყნის მასშტაბით ენტერალური ფერმენტაციით ემისიების შესამცირებლად. სგშ-ის ანგარიშის თანახმად, აღნიშნულ ღონისძიებებს გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე არ ექნებათ ყველაზე მნიშვნელოვანი ან მნიშვნელოვანი ზემოქმედება.

დეკარბონიზაციის მიმართულებით, მიზანი 1.3-ის ფარგლებში დაგეგმილია: დეგრადირებული ტყის აღდგენა გატყიანების გზით (625 ჰა) და ბუნებრივი აღდგენის ხელშეწყობით (2,411 ჰა); ტყის მდგრადი მართვის პრაქტიკის დანერგვა, ტყის მდგრადი მართვის გეგმების განხორციელების (402,109 ჰა), ზედამხედველობისა და შესაძლებლობების განვითარების გზით (270,807 ჰა); ტყის მდგრადი მართვა და დაცვა ზურმუხტის ქსელში ჩართულ და შეთავაზებულ ტერიტორიებზე; გაფართოებულ (38 ჰა) და ახალ დაცულ ტერიტორიებში (16,895 ჰა) შემავალი ტყის დაცვა ან/და მდგრადი მართვა.

NECP-ის ღონისძიებები მიზანი 1.4-ის ფარგლებში შემდეგი პროექტების განხორციელებას ითვალისწინებს: მთელი ქვეყნის მასშტაბით, უნებართვო და სტიქიური ნაგავსაყრელების ეტაპობრივი დახურვა, 8 ახალი რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელის მშენებლობა, რომლებიც აღჭურვილი იქნება თანამედროვე გაზშემკრები და ნაჟური წყლების შემკრები/გამწმენდი სისტემებით; მეთანის შეგროვება და გამოყენება ქუთაისის, ბათუმისა და რუსთავის არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელებზე; ქალაქის და ბიოდეგრადირებადი (ორგანული და ბალის ნარჩენების) ნარჩენების გადამუშავება; მუნიციპალური ჩამდინარე წყლების გამწმენდი 7 ახალი ნაგებობის მშენებლობა; მეთანის ჩაჭერა და უტილიზაცია თბილისის, ბათუმისა და ქობულეთის ჩამდინარე წყლების გამწმენდ ნაგებობებში.

სგშ-ის ანგარიშისა და NECP-ის თანახმად, **დეკარბონიზაციის მიმართულებით (მიმართულება 1), განახლებადი ენერჯის ფარგლებში** განსაზღვრულია მხოლოდ ერთი მიზანი (მიზანი 1.5), ენერჯის საბოლოო მოხმარებაში განახლებადი ენერჯის წყაროებიდან მიღებული ენერჯის წილის გაზრდა, სამიზნე მაჩვენებელი 27.4% - 2030 წლისთვის.

2030 წლისთვის ამ მიზნის მისაღწევად გათვალისწინებულია ქარის ელექტროსადგურების სიმძლავრის გაზრდა 730 მგვტ-მდე, მზის ელექტროსადგურების განვითარება 547 მგვტ-მდე, 237 მგვტ სიმძლავრის მოდინებაზე მომუშავე ჰიდროელექტროსადგურების და 430 მგვტ სიმძლავრის წყალსაცავიანი ჰესის

მშენებლობა, 200 მგვტ-მდე სიმძლავრის გამომუშავება მიკრო ელექტროსადგურებზე, გეოთერმული სითბოსა და ბიოსაწვავის წარმოება/გამოყენება, ასევე, მზის ენერჯით წყლის გამაცხელებელი სისტემების გამოყენების ხელშეწყობა.

სგშ-ის ანგარიშის თანახმად, NECP-ში მოცემული სიმძლავრეები არის ქსელის გამართულად ოპერირებისთვის საჭირო რეგულირებადი სიმძლავრე 2030 წლისთვის.

დამატებით წარმოდგენილი ინფორმაციის თანახმად, NECP-ში ეთითება სავარაუდო სიმძლავრე სადგურის ტიპის მიხედვით და არ ხდება კონკრეტული სადგურების მითითება. მაგალითად შეუძლებელია წინასწარ განსაზღვრა თუ რომელი კონკრეტული სადგურები გაიმარჯვებს ელექტროენერჯის წარმოების სიმძლავრის აუქციონში. შესაბამისად, კონკრეტული სადგურები და კონკრეტული სიმძლავრეები დაზუსტდება განხორციელებისას და აისახება NECP-ის მონიტორინგის დოკუმენტში.

სგშ-ის ანგარიშის და NECP-ის თანახმად, მიზანი 1.5-ის ფარგლებში ასევე გათვალისწინებულია ცემენტის წარმოებაში ალტერნატიული ენერჯის გამოყენების ხელშეწყობა და მყარი ბიომასის რესურსების გაუმჯობესებული მართვა. სგშ-ის ანგარიშის თანახმად, ცემენტის წარმოებაში ნახშირის - მუნიციპალური მყარი ნარჩენების ინსინერაციით ჩანაცვლება, ცემენტის ქარხნებიდან ემისიების ზრდას არ გამოიწვევს თუ გამოყენებული იქნება ინსინერაციის თანამედროვე ტექნოლოგიები.

სგშ-ის ანგარიშისა და NECP-ის თანახმად, **ენერგოეფექტურობის მიმართულებით (მიმართულება 2)** დასახულია ოთხი მიზანი, ქვეყანაში ენერგოეფექტურობის ხელშეწყობა შენობების (მიზანი 2.1), მრეწველობისა (მიზანი 2.2) და ტრანსპორტის სექტორში (მიზანი 2.3), გაზისა და ელექტროენერჯის გამანაწილებელ ინფრასტრუქტურაში (მიზანი 2.4) პირველადი ენერჯის მოხმარების დაზოგვის გზით.

აღნიშნული მიზნების მისაღწევად გათვალისწინებულია შემდეგი ღონისძიებების: სკოლების და ცენტრალური მთავრობის მფლობელობაში არსებული სხვა შენობების ენერგოეფექტური მოდერნიზაცია; ენერგოეფექტური განათების დამონტაჟება; ცემენტის წარმოების სველი მეთოდის მშრალი მეთოდით შეცვლა; საზოგადოებრივი ტრანსპორტის გაუმჯობესება, ეკოლოგიურად სუფთა სახის ტრანსპორტზე გადასვლა; თბოელექტროსადგურების საშუალო ეფექტურობის გაუმჯობესება; ელექტროენერჯის გადამცემ ქსელებში დანაკარგების შემცირება და ახალი თაობის ქსელში ინტეგრაცია და ჭკვიანი მრიცხველების გამოყენება.

ასევე გათვალისწინებულია ისეთი ღონისძიებები, როგორებიცაა ენერგოეფექტურობის რეგულაციებისა და სტანდარტების შემუშავება, სასწავლო და საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელება, საინფორმაციო სისტემების განვითარება; ტრანსპორტის, შენობებისა და მრეწველობის სექტორებში ენერგოეფექტურობის ამაღლების სხვადასხვა ვარიანტის ფინანსური წახალისების მექანიზმების დანერგვა, ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზისა და ტექნიკურ-ეკონომიკური მიზანშეწონილობის კვლევების ჩატარება და სხვა.

სგშ-ის ანგარიშის და NECP-ის თანახმად, **ენერგეტიკული უსაფრთხოების მიმართულებით (მიმართულება 3)** დაგეგმილი ღონისძიებები ემსახურება ერთ მიზანს, რომელიც ქვეყნისა და მომხმარებლების ენერგოუსაფრთხოების გაზრდაში მდგომარეობს და რომლის მიღწევა შემდეგი გზებით უნდა მოხდეს: **ენერჯის წყაროების, მიმწოდებლებისა და მიწოდების მარშრუტების დივერსიფიცირება ელექტროენერჯის, ბუნებრივი გაზისა და ნავთობის სექტორში; ელექტროენერჯის, ბუნებრივი გაზისა და ნავთობის სექტორში ენერჯის იმპორტზე დამოკიდებულების შემცირება; ენერჯის ადგილობრივი წყაროების გამოყენება; მოთხოვნაზე რეაგირება; ენერჯის შენახვის შესაძლებლობების გაძლიერება.**

დოკუმენტაციის თანახმად დაგეგმილია: მეზობელ ქვეყნებთან, მათ შორის რუსეთთან, თურქეთთან და აზერბაიჯანთან დამაკავშირებელი ელექტროენერჯის გადამცემი ახალი ხაზების მშენებლობა; ახალი ელექტროგადამცემი ხაზების მშენებლობა შიდა ელექტროგადამცემი ქსელის საიმედოობის გაზრდის

მიზნით; ელექტროგადამცემი ხაზების მშენებლობა განახლებადი ენერჯის წყაროების ინტეგრირებისა და გაზრდილი მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად; წყალსაცავიანი მარეგულირებელი ჰიდრომაკუმულირებელი ჰესის მშენებლობა ენერჯის შენახვის მიზნით; გაზომიარაგების მარშრუტების დივერსიფიკაცია და გათხევადებული ბუნებრივი გაზის მიმღები ტერმინალების, გამათხევადებელი ობიექტების და სხვა შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარება როგორც შიდა მოხმარებისთვის, ასევე საექსპორტოდ; ქვეყანაში, მათ შორის შავი ზღვის შელფზე, ბუნებრივი გაზის, ნავთობისა და ქვანახშირის საბადოების პოტენციალის შესწავლა და განვითარება; მიწისქვეშა გაზსაცავის აშენება სამგორის სამხრეთის თაღის ნავთობის საბადოზე; შავი ზღვის და/ან სხვა თავისუფალ ინდუსტრიულ ზონაში ახალი სიმძლავრის ნავთობგადამამუშავებელი საწარმოების მშენებლობა; ნახშირწყალბადების საბადოების პოტენციალის შესწავლა და განვითარება.

დამატებით წარმოდგენილი დოკუმენტის თანახმად, სამგორის სამხრეთ თაღის საბადოს ბაზაზე გაზსაცავის თავდაპირველად დაგეგმილი პროექტის განვითარება შეჩერებულია. მიმდინარეობს მუშაობა ბუნებრივი გაზის დარეზერვების ეფექტური საშუალების განსაზღვრისათვის. ამ მიზნით, ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) დახმარებით, მუშავდება პროექტი გაზსაცავის არსებული პროექტის მოდერნიზაციის შესაძლებლობის ან თანამედროვე მოთხოვნებზე მორგებული ალტერნატიული და რეზერვების პროექტის რეალიზაციის მიზანშეწონილობის დადგენისათვის.

NECP-ში, **შიდა ენერგობაზრის მიმართულებით (მიმართულება 3)** განხილულია ქვეყნის ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურა, რომელიც უნდა აშენდეს ან გაუმჯობესდეს შემდგომი წლების განმავლობაში. ელექტროენერჯის ინფრასტრუქტურასთან დაკავშირებული ძირითადი ინვესტიციები და პოლიტიკა ამ სფეროში, განხილულია ენერგეტიკული უსაფრთხოების მიმართულებით.

სგმ-ის ანგარიშის თანახმად, **კვლევების, ინოვაციებისა და კონკურენტუნარიანობის მიმართულებით (მიმართულება 4)** დაგეგმილ ღონისძიებებთან დაკავშირებით, ძალიან მნიშვნელოვანი ან მნიშვნელოვანი ზემოქმედებები გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე არ გამოვლენილა. NECP-ის თანახმად, ამ მიმართულებით დაგეგმილი ღონისძიებები მიზნად ისახავენ კვლევების, განვითარებისა და ინოვაციების (RDI) ძლიერი ეროვნული სისტემის შემუშავებას სუფთა ენერჯის ტრანსფორმაციის მხარდასაჭერად და RDI სექტორში საერთაშორისო თანამშრომლობის გაძლიერებას.

სგმ-ის ანგარიშის თანახმად, მონიტორინგი უნდა ჩატარდეს ობიექტის/ინფრასტრუქტურის მშენებლობისა და ოპერირების, შემარბილებელი ღონისძიებების შემუშავების, პოლიტიკის, საზოგადოების განათლებისა და ცნობიერების ამაღლების, NECP-ის განხორციელების ანგარიშგების დონეზე. მონიტორინგს რეგულარული ხასიათი უნდა ჰქონდეს. ცხრილის სახით წარმოდგენილია მონიტორინგის ჩარჩო.

სააგენტოს შენიშვნა ასევე ეხებოდა დამკვიდრებულ პრაქტიკას - ადრეულ სტადიაზე ენერგეტიკული პროექტის დაგეგმვისას/ინიცირების პროცესში წინასწარ, ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული შეფასებების გარეშე, მემორანდუმების გაფორმებას. დამატებით წარმოდგენილი ინფორმაციის თანახმად, წინარე ტექნიკურ-ეკონომიკური კვლევის მიზანია, ხელშეკრულების გაფორმება საქართველოს მთავრობასთან. ხელშეკრულება ფორმდება პროექტის ტექნიკურ-ეკონომიკურ შესწავლაზე, შემდგომში მშენებლობის, ფლობისა და ოპერირების მიზნით. აღნიშნული ხელშეკრულების საფუძველზე კომპანიას ეძლევა ექსკლუზიური უფლება წინარე კვლევის არეალზე განახორციელოს ხელშეკრულების შესაბამისი დანართით განსაზღვრული კვლევები. აქედან გამომდინარე, სამინისტროს განმარტებით, რთულია კომპანიას მოეთხოვოს წინსწრებით განახორციელოს გზმ წინასწარ შეფასებულ საპროექტო არეალზე, რაზეც წინასწარ არ გააჩნია არც ხელშეკრულება და არც უფლება კვლევების განხორციელებაზე. სამინისტრო განმარტავს, რომ ხელშეკრულების გაფორმება არ ნიშნავს პროექტის მშენებლობის ნებართვას, არამედ საპროექტო არეალზე შესწავლის ჩატარების უფლებას. იმ შემთხვევაში, თუ კვლევები აჩვენებს, რომ პროექტი არის ტექნიკურ-ეკონომიკურად მიზანშეწონილი და ასევე, კომპანია

კანონმდებლობის შესაბამისად მოიპოვებს გარემოსდაცვით გადაწყვეტილებას, ელექტროსადგურის მშენებლობის თაობაზე წინადადება წარედგინება საქართველოს მთავრობას, რის შემდგომაც შესაბამისი განკარგულების გამოცემით გადაწყდება პროექტის შემდგომი განვითარების საკითხი. ამასთან, სამინისტროს განმარტების თანახმად, საკითხი აქტუალურია და სამომავლოდ მოხდება მისი განხილვა.

სტრატეგიული დოკუმენტისა და სგშ-ის ანგარიშის საჯარო განხილვები გაიმართა 2023 წლის 11 და 15 დეკემბერს. 11 დეკემბრის საჯარო განხილვა გაიმართა ქ. თბილისის ცენტრალურ იუსტიციის სახლში - ჰიბრიდულ, ხოლო 15 დეკემბერს - ონლაინ ფორმატში. საჯარო განხილვებს ესწრებოდნენ: ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს, საკონსულტაციო კომპანიის Georgia's Environmental Outlook (GEO), სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს, სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის, სსიპ დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის, საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემის, შპს „საქართველოს მელიორაციის“, საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის, შპს „თბილისი ენერჯის“, USAID-ის და სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლები.

საჯარო განხილვებზე დამგეგმავმა ორგანომ მიმოიხილა ენერგეტიკული პოლიტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის დოკუმენტები და დოკუმენტებით განსაზღვრული 5 მთავარი მიმართულება, საკონსულტაციო კომპანიის წარმომადგენლის მიერ წარდგენილ იქნა სტრატეგიული დოკუმენტი და სგშ-ის ანგარიში. საჯარო განხილვებზე საზოგადოების მხრიდან დასმული კითხვები ეხებოდა ალტერნატივებთან დაკავშირებულ საკითხს, ასევე სხვა სტრატეგიული დოკუმენტების/ანგარიშების გამოყენებას, დაგეგმილი ჰესებისა და გადამცემი ხაზების კოორდინატებისა და სივრცითი ფაილების გაზიარების შესაძლებლობას, ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზს, დოკუმენტში მითითებული ობიექტების დაზუსტებას, დოკუმენტის დამტკიცების წესს, სტრატეგიული დოკუმენტის შემუშავების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობას, სგშ-ის მეთოდოლოგიას, სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას და ა.შ. აღნიშნულ კითხვებზე პასუხები გაცემულ იქნა დამგეგმავი ორგანოს, სსიპ დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის, სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოსა და საკონსულტაციო კომპანიის წარმომადგენლების მიერ.

სტრატეგიული დოკუმენტი და სგშ-ის ანგარიში განხილვის მიზნით გადაეგზავნა საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს, საქართველოს კულტურისა და სპორტის სამინისტროს, სსიპ საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ სააგენტოს, სსიპ მინერალური რესურსების ეროვნულ სააგენტოს, სსიპ სივრცითი და ქალაქმშენებლობითი განვითარების სააგენტოსა და შპს „საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანიას“.

სააგენტოში წარმოდგენილ იქნა სტრატეგიულ დოკუმენტსა და სგშ-ის ანგარიშზე შენიშვნები და მოსაზრებები ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის მაგისტრანტების, არასამთავრობო ორგანიზაცია "მწვანე ალტერნატივას" და მოქალაქე მამუკა გვილავას მიერ. საზოგადოების შენიშვნები ეხებოდა, როგორც გარემოსდაცვით საინფორმაციო პორტალზე დოკუმენტაციის გამოქვეყნების საკითხს, ასევე სტრატეგიული დოკუმენტის მიზნებსა და ამოცანებს, ალტერნატიული სცენარების განხილვას, სამიზნე მაჩვენებლების დაზუსტებას კონკრეტული ობიექტების მითითებით, სივრცით ფაილებზე ხელმისაწვდომას, სხვა სტრატეგიულ დოკუმენტებთან მიმართებას, ასევე, ვადის გახანგრძლივებას დოკუმენტაციის განხილვისთვის. საზოგადოების მხრიდან წარმოდგენილი შენიშვნები გაეგზავნა როგორც საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს, ასევე სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრს. საზოგადოების მხრიდან წარმოდგენილი შენიშვნების ნაწილი ასევე აისახა სააგენტოს 2024 წლის 1 მარტის N21/2215 წერილით გაგზავნილ შენიშვნებში, რაზეც სამინისტროს მიერ დამატებით წარმოდგენილ იქნა შენიშვნებზე რეაგირების შესახებ ინფორმაცია.

წარმოდგენილი დოკუმენტაცია განიხილეს შესაბამისმა ექსპერტებმა და სპეციალისტებმა გარემოსდაცვითი შეფასების სხვადასხვა მიმართულებით, რომელთა დასკვნებისა და ასევე „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის“ 27-ე მუხლის საფუძველზე,

ვბრძანებ:

1. გაიცეს რეკომენდაცია საქართველოს სახელმწიფოს ენერგეტიკული პოლიტიკისა და მისი დანართის - ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის დამტკიცების თაობაზე.
2. სტრატეგიული დოკუმენტით განსაზღვრული ღონისძიებების დაგეგმვისა და განხორციელების ეტაპებზე უზრუნველყოფილ იქნეს:
  - სგმ-ის ანგარიშში მოცემული გარემოზე ზემოქმედების პრევენციული/შემარბილებელი ღონისძიებების განხორციელება;
  - გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის, მათ შორის „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსით“ განსაზღვრული საქმიანობების შემთხვევაში ამავე კოდექსით დადგენილი, მოთხოვნების დაცვა;
3. ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის დაგეგმვისა და განხორციელების ეტაპზე გათვალისწინებულ იქნას:
  - გრძელვადიან პერსპექტივაში, კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული ბუნებრივი საფრთხეები, ჰიდროლოგიური რეჟიმის ცვალებადობა და ასევე მეტეოროლოგიურ და ჰიდროლოგიურ პარამეტრებზე მონიტორინგის თანამედროვე სისტემების საჭიროების საკითხი;
  - ბიომრავალფეროვნებაზე, მათ შორის იქთიოფაუნაზე ზემოქმედების შემცირების მიზნით შესაბამისი შემარბილებელი/საკომპენსაციო ღონისძიებები;
  - წყალსაცავებისათვის განკუთვნილ ტერიტორიებზე ნეიროტოქსინ მეთილვერცხლისწყლის წარმოქმნის თავიდან აცილების მიზნით საუკეთესო ხელმისაწვდომი ტექნოლოგიების გამოყენების, ხოლო, არსებულ წყალსაცავებში ნეიროტოქსინ მეთილვერცხლისწყლის კვლევისა და საუკეთესო პრაქტიკაზე დაყრდნობით სათანადო შემარბილებელი ღონისძიებების შემუშავების საკითხი;
  - თანამედროვე ენერგოდამზოგავი, ენერჯის შემნახველი ტექნოლოგიებისა და ენერგოწყაროების შესახებ საუკეთესო პრაქტიკის შესწავლა/გამოვლენა;
4. ბრძანება დაუყოვნებლივ გაეგზავნოს საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროსა და სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრს;
5. ბრძანება ძალაში შევიდეს საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მიერ ამ ბრძანების გაცნობისთანავე.
6. 5 დღის ვადაში ბრძანება განთავსდეს გარემოსდაცვით საინფორმაციო პორტალზე, საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ოფიციალურ ვებგვერდზე და მუნიციპალიტეტების აღმასრულებელი ან/და წარმომადგენლობითი ორგანოების საინფორმაციო დაფებსა და ოფიციალურ ვებგვერდებზე;
7. ბრძანება შეიძლება გასაჩივრდეს თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიაში (თბილისი, დ. აღმაშენებლის ხეივანი N64) მხარის მიერ მისი ოფიციალური წესით გაცნობის დღიდან ერთი თვის ვადაში.

ვასილ გედევანიშვილი

სააგენტოს უფროსი

სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო

